

Temat 1, 2: Rozmieszczenie ludności na Ziemi.

Temat 3, 4: Migracje we współczesnym świecie.

https://www.geografia24.eu/geo_prezentacje_pr_2/302_2_ludnosc_i_osadnictwo/r2_2_03a.pdf

<https://epodreczniki.pl/a/rozmieszczenie-ludnosci-na-swiecie/D19dK3WWf>

https://www.geografia24.eu/geo_prezentacje_pr_2/302_2_ludnosc_i_osadnictwo/r2_2_04a.pdf

<https://epodreczniki.pl/b/przyczyny-i-konsekwencje-migracji-ludnosci/P9WwyDgB2>

Rozmieszczenie ludności świata.

Ludność świata rozmieszczona jest bardzo nierównomiernie. W geografii rozmieszczenia ludności wyróżnia się trzy obszary:

- ekumena** – obszar trwale zamieszkały przez człowieka (np. terytorium Polski);
- subekumena** – obszar zamieszkiwany przez człowieka czasowo, okresowo, gdzie człowiek prowadzi koczowniczy tryb życia (np. sawanna w Afryce, gdzie Murzyni przemieszczają się ze stadami zwierząt, w związku z deszczową i suchą porą roku);
- anekumena** – obszar w ogóle nie zamieszkały przez człowieka, gdzie człowiek nie prowadzi działalności gospodarczej (np. Antarktyda).

Strefy klimatyczne najgęściej zaludnione, najchętniej zamieszkiwane przez człowieka to:

- strefa umiarkowana (np. Europa Zachodnia i Środkowa)
- strefa podzwrotnikowa (np. basen M. Śródziemnego)
- strefa zwrotnikowa o typie monsunowym (Pd – Wsch Azja)

Strefy klimatyczne słabo lub w ogóle nie zaludnione, gdzie człowiek osiedla się niechętnie ze względu na trudne warunki klimatyczne:

- strefa okołobiegunowa (np. Pn Rosja, Kanada, Grenlandia, Antarktyda)
- strefa równikowa (np. Amazonia, Kot. Kongo)
- strefa zwrotnikowa o typie pustynnym (np. Sahara, pustynie Australii)

Ogólne cechy rozmieszczenia ludności:

- ok.90% ludzi zamieszkuje półkulę północną, zwłaszcza między 20°N a 60°N;
- ponad 50 % ludności zamieszkuje w 200-kilometrowym pasie nadbrzeżnym, co stanowi zaledwie około 16% zamieszkałych lądów;
- około 2/3 ludności świata koncentruje się na terenach nizinnych do około 200 m n.p.m., z uwagi na dogodne warunki zdrowotne, do rozwoju rolnictwa, transportu, przemysłu;
- olbrzymia ilość ludzi koncentruje się w dolinach i deltach wielkich rzek z uwagi na bardzo dobre gleby (np. delta Nilu, dolina Gangesu, Niz. Chińska);
- ludność koncentruje się również w miejscach zalegania bogactw naturalnych, z uwagi na rozwój przemysłu (np. Wyż. Śląska);
- gęsto zaludnione są również obszary żyznych gleb powstałych na lawach wulkanicznych (np. wyspa Jawa)

Gęstość zaludnienia

Rozmieszczenie ludności na danym obszarze najczęściej obrazowane jest poprzez średnią gęstość zaludnienia określoną dla mniejszych jednostek terytorialnych. W przypadku Polski są to województwa, powiaty lub gminy.

Gęstość zaludnienia to średnia liczba osób, jaka mieszka na danej powierzchni. Najczęściej wyraża się ona liczbą mieszkańców na 1 km² . Oblicza się ją, dzieląc ogólną liczbę mieszkańców obszaru

przez jego powierzchnię. Tak otrzymaną wartość gęstości zaludnienia należy zaokrąglić do liczby całkowitej.

$$\text{Gęstość zaludnienia} = \frac{\text{liczba mieszkańców}}{\text{powierzchnia terytorium}}$$

Zadanie: Oblicz gęstość zaludnienia w Chile, którego powierzchnia liczy 756 950 km², a liczba ludności 18 096 tysięcy osób.

Barieri osadnicze to czynniki ograniczające rozwój osadnictwa i określające zasięg ekumeny[1]. Są nimi:

- **bariera klimatyczna (bariera termiczna)** - zbyt zimny lub zbyt gorący klimat negatywnie wpływa na warunki życia oraz rozwój gospodarki (zwłaszcza na rolnictwo);
- **bariera świetlna** - na obszarach okołobiegunowych występuje niedobór światła. Wpływa to negatywnie na organizm ludzki oraz pośrednio na inne elementy środowiska - niską temperaturę powietrza oraz ubogą roślinność;
- **bariera wysokościowa (grawitacyjna)** - tereny górskie cechują dużymi niwelacjami wysokości względnej, spadkiem temperatury oraz rozrzedzeniem powietrza wraz ze wzrostem wysokości, co uniemożliwia przyswojenie wystarczającej ilości tlenu. Tereny takie charakteryzują się skalistością podłoża i małą żyznością gleb. Cechy te utrudniają budownictwo mieszkaniowe, sprawiają kłopoty w rozwoju transportu i działalności gospodarczej.
- **bariera wodna** - tereny pustynne, cechujące się skrajnym deficytem wody, są w większości obszarami bezludnymi. Brak wody uniemożliwia działalność rolniczą i przemysłową, utrudnia w znacznym stopniu warunki życia ludzi. Problemem może być także nadmiar wody (np. tereny bagienne oraz okresowo zalewane fragmenty dolin rzecznych);
- **bariera roślinna** - bardzo bujna roślinność (dotyczy to lasu równikowego i lasu monsunowego) znacznie ogranicza możliwości transportu i budownictwa. Wraz z barierą roślinną często występuje też bariera klimatyczna.

Poza barierami przyrodniczymi coraz częściej występują na świecie bariery natury politycznej. Słabo rozwinięta gospodarka, niedemokratyczne systemy polityczne oraz konflikty zbrojne zmuszają wiele osób do emigracji w poszukiwaniu lepszych warunków życia.

Jedną z nich jest **bariera ekologiczna**, obejmująca najbardziej zaludnione, a jednocześnie najbardziej zdegradowane przez działalność człowieka regiony świata.

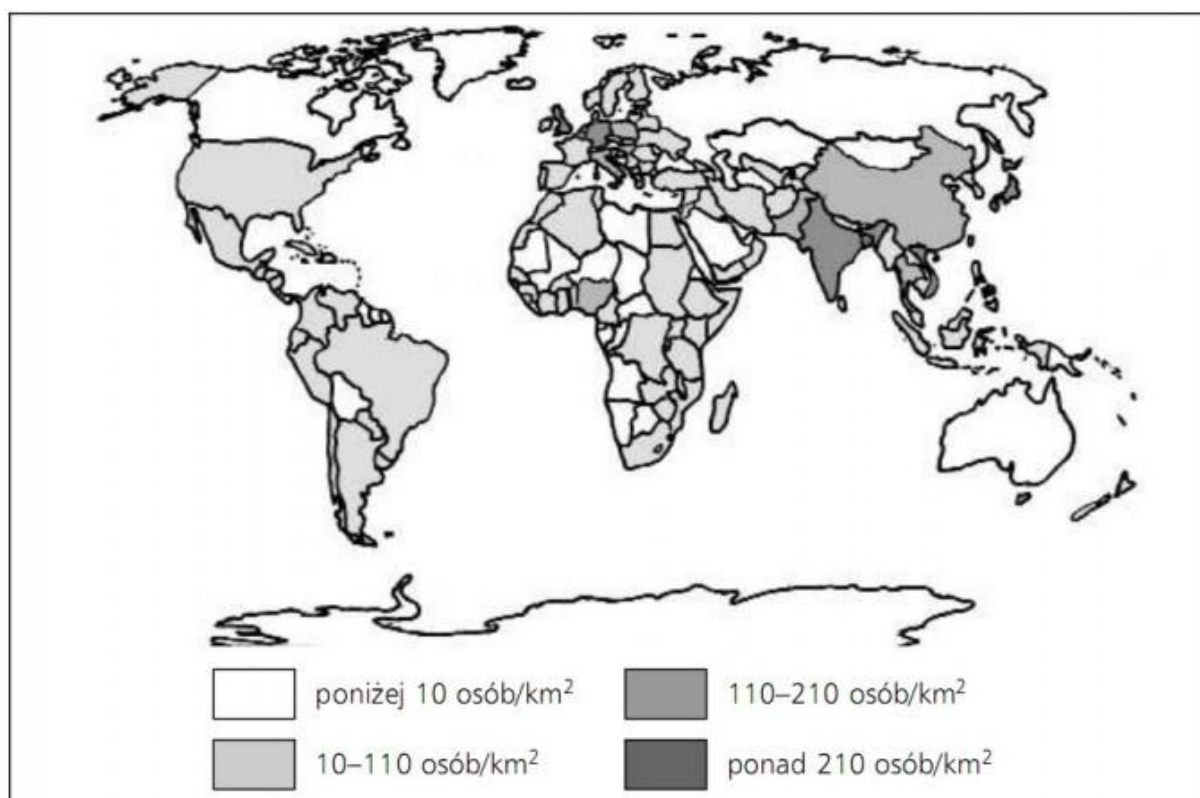
Specjaliści szacują, że w roku 2018 na całym świecie żyło ok. 7,5 mld ludzi. Ludzie zamieszkują trochę ponad 90% obszarów lądowych Ziemi. Rozmieszczenie ludności na świecie jest nierównomiernie. W poszczególnych częściach świata zamieszkuje:

- w Azji - ok. 60 % ludności
- w Afryce - ok. 14 % ludności
- w Europie - ok. 11% ludności
- w Ameryce Łacińskiej - ok. 9 % ludności
- w Ameryce Północnej - ok. 5 % ludności

- w Oceanii - 0,5 % ludności

Najbardziej zaludnione miejsca na świecie to:

1	Chiny	1 401 585 247
2	Indie	1 359 527 236
3	Stany Zjednoczone	329 256 465
4	Indonezja	262 787 403
5	Brazylia	208 846 892
6	Pakistan	207 862 518
7	Bangladesz	159 453 001
8	Nigeria	203 452 505
9	Rosja	138 082 178
10	Japonia	127 368 088

Średnia gęstość zaludnienia państw świata

Migracja

Migracjami nazywamy procesy przemieszczania się, zmian miejsca zamieszkania lub pobytu ludności.

Imigracja to przybycie do kraju w celu osiedlenia się lub długotrwałego pobytu. Imigrantami są osoby, które przyjeżdżają do Polski.

Emigracja to opuszczenie swojego kraju w celu osiedlenia się lub długotrwałego pobytu w innym kraju.

Uchodźcy to osoby, którym przyznano status uchodźcy. We wszystkich krajach, które podpisały Konwencję Genewską (międzynarodowy dokument ONZ z 1951 roku), w tym także w Polsce, przyznaje się status uchodźcy. Status uchodźcy może otrzymać: „osoba, która opuściła swój kraj pochodzenia, ponieważ odczuwa uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, poglądów politycznych, przynależności do określonej grupy społecznej” (wg Konwencji Genewskiej).

Reemigrant-człowiek powracający z emigracji.
Repatriant – osoba powracająca do ojczystego kraju, najczęściej po zmianie granic politycznych .

Saldo migracji – różnica między napływem (imigracja) a odpływem (emigracja) ludności z danego obszaru w określonym czasie. Liczy się go wzorem:

$$S_m = I - E$$

Mobilność ludności, czyli skłonność do zmiany miejsca zamieszkania wykazuje znaczne różnice.

Do najwyższych należy mobilność ludności w Stanach Zjednoczonych, niższa jest w Europie Zachodniej, a bardzo niska w Polsce. Duża mobilność ludności przyczynia się do zmniejszenia różnic społecznych i ekonomicznych pomiędzy regionami. Jest też bardzo korzystna z ekonomicznego punktu widzenia i przyczynia się do zmniejszenia bezrobocia o wyraźnej strukturze regionalnej.

Różnorodność migracji jest tak duża, że powstało bardzo wiele ich klasyfikacji, kładących nacisk na różne cechy. Pod względem czasu trwania migracje dzielone są na stałe (definitywna zmiana miejsca zamieszkania) i okresowe, wśród których wyróżnia się niekiedy migracje sezonowe, o wyraźnym rytmie rocznym.

W niektórych klasyfikacjach zwracano uwagę na odległość, jednak w rzeczywistości mniejszą rolę odgrywa liczba kilometrów niż trudności komunikacyjne, te zaś zależą częściowo od możliwości finansowych osoby migrującej. Stosowny jest jednak termin „migracje międzykontynentalne” (transkontynentalne). Wprowadzono go, by zwrócić uwagę na migracje z Europy do Ameryki. Jeszcze w I połowie XX w. była to odległość tak duża, a podróż tak kosztowna, że w zasadzie bez możliwości odwrotu. Współcześnie jeden z głównych strumieni migracji międzykontynentalnych kieruje się z Ameryki Północnej do Europy Zachodniej.

W statystyce bardzo często stosowany jest podział na migracje zewnętrzne i wewnętrzne. Przez migracje zewnętrzne rozumie się najczęściej migracje przekraczające granice państwa, przez wewnętrzne – dokonujące się w jego obrębie.

Jednym z najważniejszych jest podział migracji według przyczyn. Pozwala on na wyróżnienie szeregu ich rodzajów.

Migracje ekonomiczne spowodowane są chęcią poprawy warunków życia, osiągnięcia wyższych dochodów. Jest to jeden z najczęstszych motywów przemieszczeń, chociaż bywa, że wielu ludzi, wyjeżdżających z pobudek często ekonomicznych, podaje inne relacje swego postępowania.

Współczesne migracje do Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych podyktowane są głównie względami ekonomicznymi. Tak samo jest z migracjami do Polski z Ukrainy, Rosji, Białorusi czy Rumunii.

Migracje rodzinne związane są z zakładaniem i łączeniem rodzin. Dobrym przykładem takiej migracji jest sytuacja, gdy dwoje młodych ludzi pochodzących z różnych miejsc bierze ślub, po czym zaczynają mieszkać razem.

Migracje religijne stanowią zróżnicowaną grupę. Należą do nich zarówno przypadki dobrowolnej zmiany miejsca zamieszkania, spowodowane chęcią przebywania wśród współwyznawców danej religii, w miejscu otaczanym szczególnym kultem, pielgrzymki, jak też przymusowe przesiedlenia wywołane prześladowaniami religijnymi. Przykładem migracji religijnych są: wędrówka mormonów na zachód Stanów Zjednoczonych w XIX w., zakończona ich osiedleniem i zagospodarowaniem obecnego stanu Utah, osiedlanie się Żydów w Izraelu.

Migracje zdrowotne mają na celu poprawę zdrowia. Obejmują zarówno sezonowe wyjazdy do kurortów, jak też stałe osiedlenie się w miejscach uznawanych za zdrowsze, zwłaszcza pod względem klimatycznym. Czynnikiem ten odgrywa bardzo dużą rolę w charakterystycznym dla ostatnich dziesięcioleci procesie osiedlania się emerytów z Europy Zachodniej i Północnej w europejskich krajach śródziemnomorskich.

Migracje turystyczne obejmują całokształt przemieszczeń związanych z wyjazdami o charakterze poznawczym. Charakterystycznym zjawiskiem jest sezonowość tych migracji oraz ograniczenie wyjazdów turystycznych przede wszystkim do krajów wysoko rozwiniętych.

Migracje polityczne wywołane są przede wszystkim wojnami, ale także prześladowaniami zwolenników określonych poglądów w czasie pokoju. W dziejach ludzkości największe migracje polityczne związane były, bezpośrednio lub pośrednio, z II wojną światową i powodowanymi przez nią zmianami granic. Liczbę osób objętych tymi migracjami szacuje się nawet na 100 mln osób. Przykładem migracji politycznych lat ostatnich może być masowa ucieczka Hutu z Ruandy po przegranej wojnie domowej z Tutsi, migracje wywołane wojną w byłej Jugosławii i wiele innych.

Pod względem organizacji dzieli się migracje na: żywiołowe (np. spontaniczna ucieczka wywołana wybuchem wulkanu), planowe (np. repatriacja, planowa akcja osiedleńcza na nowych terenach sztucznie nawadnianych). Stosowany jest również podział na dobrowolne i przymusowe (np. wywóz niewolników z Afryki, szereg migracji w czasie II wojny światowej) oraz legalne i nielegalne.

Każda decyzja o migracji ma charakter indywidualny, przy czym ludzie często kierują się równocześnie kilkoma różnymi racjami.

Czynniki wpływające na migracje: Przy analizie zjawiska migracji bierze się pod uwagę dwie grupy czynników wpływających na nie:

- czynniki wypychające - wywołują chęć opuszczenia danego miejsca,
- czynniki przyciągające - dają jakąś alternatywę i skłaniają do przyjazdu do danego miejsca.

Migracja natrafia jednak na pewne przeszkody, które stanowią główne przyczyny małej mobilności ludności. Należą do nich:

- bariery polityczne - prawdopodobnie główna przyczyna niskiej mobilności ludności w skali świata,
- bariery językowe - jedna z głównych przyczyn niskiego poziomu migracji międzynarodowej w Unii Europejskiej i na innych obszarach bez barier politycznych,
- bariery kulturowe,
- bariery infrastrukturalne - np. słaby rozwój mieszkalnictwa (ważne w Polsce).

Istnieją różne modele migracji. Po 1945 roku zostały wyróżnione cztery najważniejsze:

- Klasyczny model migracji - pomimo pewnych limitów ilościowych, migrantów generalnie zachęca się do przyjazdu, gwarantuje się im obywatelstwo. Ta kategoria dotyczy tak zwanych "narodów imigrantów", a więc USA, Kanady, Australii.

- Kolonialny model migracji - dotyczy dawnych imperiów kolonialnych, głównie Wielkiej Brytanii i Francji. Zakłada on faworyzowanie imigrantów z dawnych kolonii kosztem tych z innych krajów.
- Model gastarbeiterów - zakłada politykę przyjmowania imigrantów jako pracowników na określony czas, bez udzielania im obywatelstwa (nawet pomimo długotrwałego pobytu w kraju). Przykładem są tu Niemcy, Szwajcaria i Belgia.
- Imigracja nielegalna - samowolne przekraczanie granicy bądź też pozostawanie w kraju przyjazdu po upływie terminu np. wizy turystycznej. Nielegalni imigranci automatycznie stają się marginesem społecznym.

W Polsce w okresie powojennym zachodziły intensywne migracje wewnętrzne ludności o podłożu ekonomicznym. Dokonywały się one na ogół w dwóch kierunkach:

- ze wsi do miast
- z regionów uprzemysłowionych do bardziej uprzemysłowionych.

W latach 1946-1995 liczba ludności miejskiej zwiększyła się z 8,0 do 23,9 mln osób, tj. niemal 3 razy, podczas gdy liczba ludności wiejskiej zmniejszyła się o ok. 900 tys. Osób, stabilizując się w latach 90 na poziomie 14,7 mln osób. Wynikło to w znacznej mierze z masowego odpływu ludności ze wsi.

Kryzys ekonomiczny lat 80 dotknął przede wszystkim gałęzie przemysłu rozwijane w poprzedniej dekadzie oraz spowodował odczuwalny do dzisiaj regres w budownictwie mieszkaniowym.

Wpłynęło to na znaczne zmniejszenie napływu ludności wiejskiej do miast.

W latach 1979 – 1989 liczba ludności w miastach zwiększyła się tylko o 3,2 mln osób, z czego ponad 1,5 mln osób dało dodatnie saldo migracji.

W latach 1990 – 1995 liczba ludności miejskiej wzrosła jedynie o ok. 460 tys. Osób, przy czym aż 60% tego przyrostu wynikało z dodatniego salda migracji i rozszerzenia granic administracyjnych niektórych miast. Migracje wewnętrzne lat 90 charakteryzuje:

- gwałtowne zmniejszenie rozmiarów międzywojewódzkich przepływów ludności, głównie pod wpływem spadku produkcji i zatrudnienia w przemyśle ciężkim;
- rosnący udział największych aglomeracji miejskich w ogólnym napływie ludności do miast;
- poważne ograniczenie skali dojazdów do pracy do miast;
- dalsze wyludnianie się województw tworzących tzw. „ścianę wschodnią”

Na podstawie analiz tendencji migracyjnych, Stephen Castels i Mark Miller wyróżnili cztery tendencje, które będą kształtowały wzory migracji w najbliższym czasie:

- Nasilenie - migracje będą liczniejsze niż kiedykolwiek przedtem

- Zróźnicowanie - brak możliwości określenia konkretnych fal migracji (np. emigracja zarobkowa), imigranci będą należeć do bardzo różnych grup społecznych i etnicznych
- Globalizacja - migracje stopniowo obejmą cały świat, wiele krajów będzie źródłem i celem migrantów

Feminizacja - większość migrantów będą stanowiły kobiety.